

O CORMORÁN GRANDE, VÍTIMA OU VERDUGO?

David Álvarez e Ignacio Munilla*

David Álvarez

O cormorán grande (*Phalacrocorax carbo*) pasou en poucas décadas de atoparse en perigo de extinción a ser considerado unha praga. A crítica situación pola que pasaba a especie a mediados do século pasado fixo que se declarase como especie estritamente protexida en toda Europa, incluíndoa no Anexo I da Directiva de Aves (EEC 79/409), prohibindo expresamente a súa caza e calquera outro tipo de molestias. O aumento das súas poboacións no norte de Europa e o conseguinte aumento de exemplares nos lugares de invernada fixo que algúns colectivos de pescadores deportivos e acuicultores de explotacións extensivas, o acusaran de ser o causante do descenso das súas capturas e dos seus ingresos. Estas presións deron o seu froito e 50 anos despois da declaración como especie protexida foi eliminada do Anexo I da Comunidade Europea, e finalmente do Catálogo Nacional de Especies Ameazadas (Orde MAM/2787/2004, de 28 de maio).

O incremento das súas poboacións é un feito innegábel, sobre todo a partir da década de 1960. Este incremento poboacional foi debido, por unha parte, ás medidas de protección da especie e, por outra, ao aumento do seu éxito reprodutor, paradoxicamente producido grazas ao aumento dos recursos dispoñíbeis como consecuencia do auxe da industria da acuicultura, que lle proporcionou unha fonte de alimento case inesgotábel e doada de conseguir. Os últimos censos realizados en Europa

cifran a poboación de cormorán grande nunhas 250.000 parellas, a maioría das cales se reproducen en Holanda, Dinamarca e Alemaña. En España, esta especie é fundamentalmente invernante, aínda que desde o ano 2004 se reproduce nalgúns encoros de Castela-A Mancha e Estremadura e, posteriormente, citáronse outros casos de cría noutras comunidades autónomas. En Galiza e Asturias esta especie non se reproduce e conta cunha poboación invernante de arredor de 6.000 e 1.300 exemplares, respectivamente. Segundo o censo de invernada de 2004 (o último realizado de forma conxunta en toda España), acadou os 68.000 exemplares invernantes.

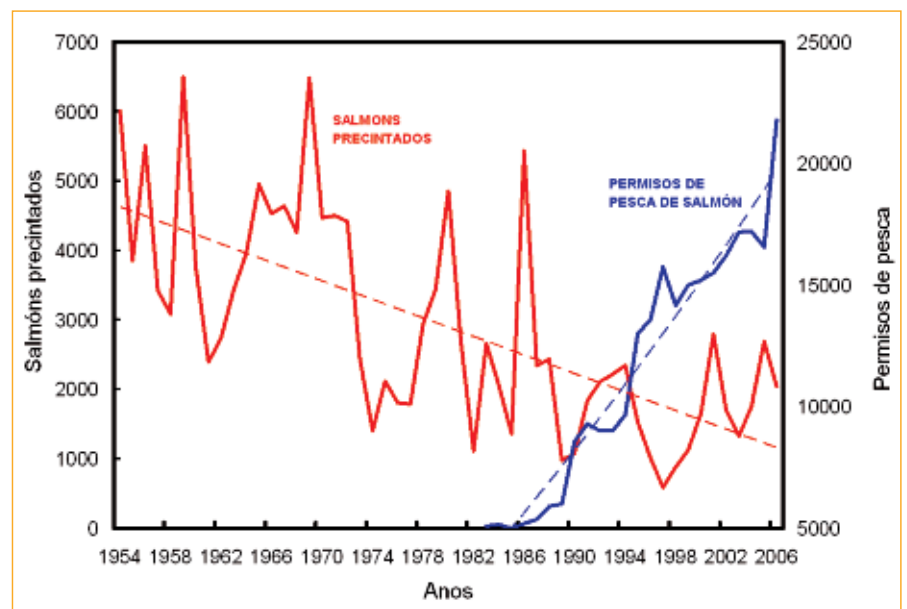
Que os cormoráns comen peixes é un feito irrefutábel, ao igual que outras especies de aves, como as garzas, ou de mamíferos, como as londras, a súa dieta está composta case exclusivamente de peixes que captura despois de perseguilos baixo a auga. Pero unha cousa é que coma peixes e outra moi distinta é que esa depredación teña un impacto significativo sobre as especies das que se alimenta.

PRIMEIROS DESCASTES OU MATANZAS: A DESCULPA CIENTÍFICA

A pesares de que a primeiros da década do 2000 xa se realizaran algúns

traballos para estudar a alimentación do cormorán grande mediante a análise de egagrópilas, un método efectivo e completamente incruento, a presión dalgúns colectivos de pescadores deportivos fixérase insoportábel e esixían comezar a matar animais, coa desculpa de estudar a súa alimentación "máis detalladamente".

No ano 2005, cando só pasara un ano da descatalogación do cormorán grande como especie protexida, a Consellaría de Medio Ambiente do Principado de Asturias aprobou as primeiras medidas de control poboacional, que segundo se dixo tiñan como obxectivo estudar a dieta destas aves nos ríos Nalón e Narcea. Os resultados deste estudo sinalaron ao piscardo (*Phoxinus phoxinus*) como a especie máis consumida, cun 71% de frecuencia de aparición, mentres que os salmóns (*Salmo salar*) só representaban o 2,3% da dieta. Posteriores estudos realizados nos anos 2006 e 2007 nos que se seguiron matando cormoráns "para estudar a súa alimentación" confirmaron que a frecuencia de aparición de salmóns na dieta oscilou entre o 4,7 e o 7% do total das presas consumidas. Estes resultados parecían confirmar por si mesmos que os cormoráns grandes non eran os responsábeis do declive poboacional do Salmón atlántico, principal motivo polo

que se presionou á Administración asturiana para que comezaran os controis poboacionais. O descenso das capturas de salmón nos ríos asturianos xa se tiña notado había moitos anos, moito antes de que o incremento da poboación invernante de cormoráns se fixera patente.

A XENERALIZACIÓN DOS DESCASTES COMO MEDIDA DE CONTROL POBOACIONAL

Os descastes foron empregados desde hai moitos anos para reducir o número de exemplares de determinadas especies consideradas como pragas. Por regra xeral o método máis usado, sobre todo coas aves, foi a escopeta, aínda que tamén se empregou o tramepo e o uso de venenos.

No caso do cormorán, e a pesares do que puidera parecer a primeira vista, na maioría dos lugares nos que se realizaron descastes os resultados non foron os agardados xa que a poboación mantívose estábel ou apenas cambiou a súa tendencia.

Esta ausencia de efecto dos descastes debeuse fundamentalmente a que ao eliminar un certo número de exemplares dun determinado lugar créase un oco que é rapidamente ocupado por outros individuos dos arredores que forman parte da poboación flotante. Por outra parte, os descastes poden ter outro efecto, que é o de desprazar os animais a lugares próximos nos que non se apliquen esas medidas, co que no canto de solucionar o aparente problema, múdase de sitio.

A pesares dos numerosos informes e artigos científicos que desaconsellan o uso dos descastes, a presión dos colectivos de pescadores asturianos conseguiu que esta medida sexa aplicada e que o número de cormoráns descastados aumente ano tras ano. Esta presión mesmo conseguiu que o Director Xeral de Biodiversidade e Paisaxe do Principado de Asturias, Xosé Félix García Gaona,

David Álvarez

tivera que desdicirse e anunciar a renovación de descastes tan só uns meses despois de afirmar que non se volverían a matar cormoráns en Asturias, debido á ineficiencia desta práctica.

Ata este ano matáronse "legalmente" en Asturias 820 cormoráns grandes, aos que hai que sumar os que foron eliminados furtivamente e os que foron matados pero que non entraron na cota ao non ser recollidos. Todos estes feitos fannos sospeitar que a cifra de animais abatidos pode duplicar ou incluso triplicar a cifra oficial de baixas, aínda así, e tal como demostran tanto os censos de cormoráns invernantes e as cifras de salmóns pescados, a poboación de aves mantense estábel e as capturas de peixes seguen diminuindo ano tras ano, acadando en 2009 o mínimo histórico de capturas.

A partires das campañas de descaste realizadas en Asturias, outras comunidades fóronse sumando a esta iniciativa, e os descastes xeneralizados xa son a norma xeral en Euskadi, Cantabria e Castela e León, e xa foron formulados como medida de control en Cataluña e Galiza.

O cormorán converteuse nun auténtico chibo expiatorio por dous motivos. Primeiro, porque non hai nin unha soa evidencia fundada de que os cormoráns teñan algún efecto na redución das

poboacións de salmón. Insistimos: unha cousa é que o cormorán coma peixes e outra, moi distinta, que a súa actividade como predador teña algún efecto negativo sobre as poboacións de eses peixes. É máis, o efecto da depredación podería incluso ser beneficioso xa que elimina individuos enfermos ou con grande carga parasitaria –posíbeis fontes de infeccións, polo tanto– ou ben podería regular a outras especies competidoras do salmón. Os ecosistemas son moito máis complicados e a súa xestión non pode seguir baseándose en simplismos e prexuízos. En segundo lugar, o cormorán é un chibo expiatorio porque a "solución" prevista pasa pola súa eliminación. Parece mentira que non se tiveran contemplado sequera outras medidas como por exemplo a construción de refuxios para peixes en zonas sensíbeis. En fin, que é moitísimo máis doado organizar matanzas de cormoráns que enfrontarse aos problemas que de verdade afectan aos ecosistemas fluviais, en xeral, e ás poboacións de salmón, en particular.

Cantos milleiros de toneladas de puríns se verten aos ríos? Cantos milleiros de quilómetros de río viron os seus bosques de ribeira reducidos a unha triste fileira de árbores? Cantas barreiras físicas e químicas teñen que superar os salmóns nos ríos? Os pescadores que claman pola eliminación do cormorán deberan de entender dunha vez por todas que o que é bo para o cormorán é bo para eles: ríos, ecosistemas fluviais sans e ben conservados. Outra cousa é desviar a atención e escorregar o vulto.

* David Álvarez e Ignacio Munilla son doutores en bioloxía e investigadores das universidades de Oviedo e de Santiago de Compostela, respectivamente.

PINTOR DE QUINS
Pinturas ecolóxicas

Estrada Nacional 120, n.º 77 - 32411 QUINS (Ourense)
Teléfonos: 988 481 014 / 655 142 780 / Fax: 988 481 014